

1963-cü ilin isti yay günlərində Yardımlının ucqar dağ kəndlərindən birindən - Hamarkənddən Bakıya bir cavan oğlan gəlir. Adışov Sabir Xudu oğlu. Bu cavan oğlan o zaman yeganə universitetimizin filologiya fakültəsinə daxil olur. Dünyanın yaşıl xalisına bənzəyən Hamarkənd Sabirin doğma ocağı, anasının laylalarının, bayatılarının, bülbul şərqlərinin vətəniydi. Dağ oğlu, çəmənlər oğlu, çiçək oğlu Sabir sonralar bu kəndi Azərbaycan şeirinə bir balaca ərazisinə çevirəcəkdi.

Sabir Rüstəmxanlı mənəm üçün sıradan biri olmayan ŞAİRdir. Sonralar o, tanınmış bir publisist, ictimai xadim, dövlət adamı, dönməz Azərbaycançı və Türkcü, Azərbaycanı dünyada təmsil edən ziyalılardan biri olsa da, ŞAİR Sabir Rüstəmxanlı birincidir.

Onun ədəbiyyata gəlişi səssiz olmadı. Altmışın illərin ən gənc şairlərindən olan Sabir elə ilk şeirlərindən hamını belə bir etirafa

*Ələsgərin sazıdı.
Qədim əlyazmasıdı -
Dahilər boylanır sətirələrindən
Vətən Vətən!*

Təbii ki, Sabir Rüstəmxanlının da təsirləndiyi dahi söz ustaları, müasir şairlər, onların əsərləri olub. O, elə bir dövrə ədəbiyyata gəlmişdi ki, Bəxtiyar Vahabzadənin milli istiqlala təkan verən şeirləri, gizli də olsa əldən-ələ gəzən “Gülüstan” poeması, Məmməd Arazın, Xəlil Rzanın, Söhrab Tahirin vətənpərvərlik ruhunda yazılan odlu-alovlu misraları poeziyada yeni bir tendensiyanın yaranmasından xəbər verirdi. Bəlkə ilk dəfə idi ki, Azərbaycan onların şeirlərində sərhədsiz görünürdü. Şeirimizdə MƏNƏVİ AZƏRBAYCAN bütöv görünürdü..

*Şimşəklər çinartək sancılıb yerə,
Düşmənin gözüne dirsəkdi hər dağ.
Babalar atını sürüb gedibdi,
Qalalar boylanıb qalıbdır ancaq.*

*Babam qarşılayıb neçə düşməni,
Bir əlində qılınj, birində çörək.*

*Döyüşlər şənimi dünyaya yayıb,
Bu aləm eşidib mənim səsimi.
Dar gündə qızlar da qılınç qurşayıb,
Vüqarlı, yenilməz igidlər kimi.*

*Sellərtək axışıb hər qış, hər bahar
Düşmənlə talayanda elin varını.
Sərkərdə analar, igid analar
Yəhərdə doğublar övladlarını.*

“Döyüşlər şənimi dünyaya yayıb”. Sabir Rüstəmxanlı da döyüş üçün doğulmuşdu. Silahı SÖZ idi.

Poeziyada Vətən anlayışını tarixlə müasirliyin vəhdəti kimi düşüncə S.Rüstəmxanlı. Onun Vətənlə bağlı duyğuları qolları, şaxələri, budaqlarıyla tarixə uzanır, əsrlərdən əsrlərə yol alır. Vətənin Tarixinə, dünənə, keçmişə iki yanlış yanaşma tərzli olub: bir var ifrat dərəcədə “mənim yurdu”, “qəhrəmanların diyarı”, “şairlər vətəni”, “da-

bunlar Sabirin öz şeirlərində də poetik realizəsinə tapır. Dilimizin sonsuz sayda emosional-ekspresiv çalarlarını Sabir bəyin şeirlərində axtarın. Həkim gəldi - qış günündə bir ağ çiçək! Nə gözəl bənzətmədir. Dünya gözümündən düşüb Bir damla göz yaşitək.. Burada həm bənzətmə, həm də metafora var.

S.Rüstəmxanlının şeirləri barədə çox danışmaq olar. Amma mən sözümü kəsə eləyib onun “Söz” şeirini yada salıram. Sabir deyir ki: Söz ki ujuzaşıb dəyərdən düşür Elə bil bir igid yəhərdən düşür. Belində kəmərlər yox, başında papaq. Bugünkü şeir meydanında çubuq atları ilə ora-bura çaparaq gedən, nəticədə təmiz suyu bulandıranlar çoxdu. Yəni də əvvəlki illərdə olduğu kimi mədhiyyəçilik baş alıb gedir. Kütləviləşmə, bir-birinin dimdiyindən söz qoparıb onu min dəfə təqlid edənlərin sayı-hesabı yox.. “Qloballaşma” adı ilə milli şeirimizin ərazisində xarici markalı “izm”ləri bejərdənlər də az deyil.

Sabir Rüstəmxanlı tək-cə gözəl şeirlər müəllifi kimi deyil, həm də poemaları ilə tanınır.

“Bütövlük”, “Azərbaycan irticası”, “Didərginlər”, “Hər kəs günəşi sevsə”. “Cavad xan”, “Vətənsiz”, “Orxanla görüş”. S.Rüstəmxanlının poemaları da şeirlərində qaldırdığı problemlərlə bir sıradadır. Sovet dövründə bizim M.Araz, X.Rza kimi şairlərimiz şeirlərində müstəqillik arzusunı açıq ya dolay şəkildə ifadə edirdilər. Bunu Sabirin şeirlərində də görürdük. Ancaq onun “Bütövlük”, “Azərbaycan irticası” və “Cavad xan” poemalarında müstəqillik arzuları daha bariz nəzərə çarpır.

“Bütövlük” poeması Vyetnam xalqının müstəqilliyinə həsr edilib. Amerikanın amansız hücumlarına, neçə illik inadına baxmayaraq Vyetnam qalib gəldi. Əslində, Vyetnamın müstəqilliyinin alqışlanması S.Rüstəmxanlının Azərbaycanı da müstəqil görmək arzusu, ikiye bölünmüş bir xalqın - o taylı-bu taylı Azərbaycanın birləşməsi ideyasını ifadə edirdi.

Sabir Rüstəmxanlının “Cavad xan” (ilk adı “Sönmüş ocağın ağısı”) poeması isə onun yaradıcılığında ədəbi hadisə kimi qiymətləndirilməlidir. Azərbaycan tarixində Cavad xan rus imperiyası ilə amansız ölüm-dirim vuruşuna girən ilk azadlıq fədailərindəndir. Mən deyərdim, Cavad xan-rəmzdir, simvoldur. Azadlıq simvolu, müstəqillik rəmzi..

Cavad xan unudulmamalıdır! Bir müddət - Sovet imperiyası dövründə unudulsa da, indi millətin qəhrəmanı kimi anılır. Və bu poemada Sabir Rüstəmxanlı xalqı birliyə səsləyirdi:

*Nə qədər davam etsə, sizlər, bizlər söhbəti,
Arazdan daha qəddar ayırar məmləkəti.
Hər bir etiqa, hər bir sözə bağlı,
Hər öləri arzuya qul olduq gözü bağlı.
Nəslimin damarında axan qanlar dirilsə,
Bu tarix unudulmaz, bu həqiqət qısılmaz.
Ata-oğul daş kimi bir divara hörülsə,
Göyden atom da yağa, yurd kimsəyə basılmaz.*

Mən Sabir Rüstəmxanlıni xoşbəxt bir şair kimi tanıyıram. Uğrunda mübarizələr qoynuna atılan, Vətən sevgisini - müstəqil Azərbaycan idealını öz qətiyyətli, yorulmaz fəaliyyəti ilə təsdiq etdi. Və hər 20 may günü mən istər-istəməz Sabir Rüstəmxanlıni xatırlayıram. Bu Milləti, Azadlıq, Vətən, İstiqlal şairi haqqında düşünürəm. İyirmi May günü SABİR RÜSTƏMXANLI GÜNÜdür deyirəm.

■ Vəqif YUSİFLİ

20 may 2017

WWW.KASPI.AZ

Sıradan olmayan şair

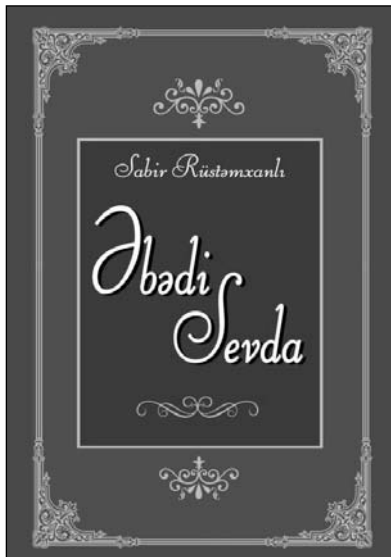
məcbur elədi ki, onun taleyi poeziyadan ayrılmazdır. O, heç kimbə bənzəmir, Azərbaycan poeziyası karvanında əbədiyyətə yol gedə biləcək bir şairdir.

Sabir Rüstəmxanlı 60-70-ci illərin poeziya havasında təmiz oksigeni ilə seçilən bir şair oldu. Onun 1967-ci ildə qələmə aldığı “Vətən” şeiri Azərbaycan poeziyasında həmin mövzuda yazılan nümunələr sırasında birinciliyi fəth edən şeirlərdən biri oldu. Dövr sovet dövrü idi, amma bu şeir sovet dövrünün vətən şeiri deyildi.

*Bir əlçim buludlu,
Bir ömür umudlu,
Bir içim sudu.
Yandıqca odlanan ocaqdı,
Daddıqca dadlanan arzudu.
Bir dərə bahar leysanıdı,
21 Azərin qanıdı,
Cavad xanın qətl yeridi,
Sabirin “Fəxrıyyə” şeiridi,
Dağları dumanda itən-
Vətən Vətən!*

Hecanın sərbəst sintezindən yaranan bu gözəl şeir Sabirin şeir texnikasına mükəmməl bələd olduğunu sübut edirdi. Sonralar Sabir bütün şeirlərini təmiz hecda yazdı. Bütün ömrü boyu dilimizin saflığı, təmizliyi uğrunda mübarizə aparan S.Rüstəmxanlı şeirlərində də o təmizliyi, o saflığı göz-bəbəyi kimi qorudu. Ancaq söhbət burada şairin aşladığı ideyadan gedirsə, deyim ki, elə Vətən haqqında bu bircə şeir bəs idi ki, öz vətəndaşlıq, vətənpərvərlik missiyanı poeziya dili ilə şərh edəsən. Çünki bu şeirdə Azərbaycan bütün tarixi və təbiəti ilə birgə görünür. Hər misra Vətənin bir parçasıdır, tarixinin gah qürurla, gah da nisgillə xatırlanan bir məqamıdır.

*Hadinin şeir bazarıdı,
Füzulinin məzarıdı,
Taleyn ələnən ələyidi.
Durna lələyidi.
Araz hörüyündən
kəməndə düşmüş Sevildi.
“Ənəliq” harayıdı.*

*Oğlu-Şah İsmayıl Xətayi adlı,
Ağ atlı oğlan var, atı qanadlı;
Bir də Suraxanı atəşgahı var,
Bir də Misri qılınç, bir də Çənlibel;
Bir də
“Heydərbaba” yazılmış bir dil.
Torpağı ot deyil, kişi göyərən
Vətən Vətən!*

Hələ tələbə ikən S.Rüstəmxanlı doğma şəhərimizdə “Tbilisi”, “Yerevan” xiyabanlarını, Leninqrad, Moskva prospektlərini gəzir. Lakin

*Mən bu duyğularla gəzirəm yalqız,
Ürəyim səbirsiz, qəlbim qərrarsız.
Keçirəm Moskva prospektindən,
Təbriz xiyabanı həsrətiylə mən!..*

Sabirin altmışın illərdə yazdığı şeirlərin hər birindən ya beləcə vahid Azərbaycan ideyasının ayrı-ayrı mərmiləri sıçrayırdı, ya da Vətənin igid oğul və qızlarının mənəvi heykəlləri ucalırdı. Bir tələbə şairin, bir gəncin B.Vahabzadə, M.Araz, X.Rza kimi şairlərin ardınca qoşması, onların səsinə səs verməsi sevindirici idi. Hərçənd ki, həm onda, həm də sonralar məhz elə bu şeirlərinə görə onu tənqid də edəcəkdilər, qınayacaqdılar da.

*Müqəddəs adətdir ucaldır mənı,
Mən onun eşqiylə yaşayam gerek.*